

KWALITEITSVOLLE RELATIES IN DE KLEUTERKLAS

HOE WERK JE ERAAN?

Hoe maak je als leraar het verschil voor kwetsbare kinderen in je klas? Pedagoog Maai Huysse en schoolpsycholoog Caroline Vancraeyveldt zoeken het uit in de kleuterklas van juf Jelke. Hoe bouwt Jelke aan een warme, kwaliteitsvolle relatie in haar kleuterklas? En lukt dat ook met kinderen die soms storend gedrag stellen? Maai en Caroline horen, zien en coachen.

Waarom is werken aan een kwaliteitsvolle relatie tussen leraar en kind zo belangrijk?

Maai Huysse: 'Welbevinden (zich goed voelen op school) en betrokkenheid zijn belangrijke voorwaarden voor kinderen om te kunnen leren. Kinderen die veel negatieve stress ervaren, voelen zich vaak niet goed op school en ontwikkelen zich niet. Onderzoek toont nu aan dat het stressniveau van leraren en kinderen naar beneden gaat als leraren heel bewust aan een responsieve, sensitieve, warme relatie met kinderen werken. Dus als ze er tijd voor maken, er bewust mee bezig zijn, als ze nadenken over hoe die relatie is.'

Caroline Vancraeyveldt: 'Sensitiviteit betekent dat je signalen van kinderen opmerkt en dat je er op een goede manier op inspeelt. Een kwaliteitsvolle relatie is een warme relatie met weinig conflict. Beide parameters zorgen ervoor dat kinderen betrokken zijn en dat ze open staan om te leren. Zowel het kind als de leraar varen daar wel bij.'

Soms is het moeilijk om aan zo'n relatie te werken?

Vancraeyveldt: 'Dat klopt. Hoe bouw je bijvoorbeeld een positieve relatie op met kleuters die je voortdurend op de proef stellen? Met kinderen die storen, die slaan, schoppen, schelden, roepen, ongehoorzaam zijn? Zijn we ons ervan bewust hoe we naar die kinderen kijken? Weten we dat de kans groter is dat we er een negatieve band mee opbouwen en ook sneller negatief reageren? Dat we in een vicieuze cirkel kunnen geraken?'

'Maar evengoed gaat het om de 'grijze muisjes' in de klas: een kleuter die niet praat, die verlegen of taalzwak is of een andere taal spreekt. De kleuter met wie je geen band hebt omdat hij geen aandacht vraagt. Ook hier loopt die kwaliteitsvolle relatie gevaar omdat we de kleuter 'niet zien'.'

Focussen op zo'n relatie vermindert storend gedrag. Hoe doe je dat?

Huysse: 'Vaak zijn we erg sturend in de klas bezig: we geven opdrachten en

de kleuters voeren die uit. Op zich niks mis mee als we heel gericht aan ontwikkelingsdoelen willen werken, zoals denk- of taalontwikkeling stimuleren. Daarnaast zou de focus ook moeten zijn: werken aan een betere relatie. Ga daarvoor bij het kind zitten en volg zijn spel. Wat blijkt? Als je inzet op die warme en veilige individuele relatie, verminder je het storende gedrag van kleuters. Dat is wat we met het project Samen-Spel hebben vastgesteld.'

Vancraeyveldt: 'Eerst volg je de kleuter. Hij kiest het spel, hij leidt. Jij gaat erbij zitten en speelt mee, je observeert, beschrijft zijn spel, benoemt zijn gevoelens, en gaat zijn spel spiegelen terwijl je naast hem zit. Je laat zo voelen dat je voor hem openstaat en zijn keuzes steunt: wat je doet is interessant, ik vind je waardevol, jij mag er zijn. Zo creëer je een veilige basis van waaruit het kind kan beginnen te leren.'

'Daarna neemt de leraar de leiding. Hij kiest het spel. Het kind leert omgaan met de regels en opdrachten die de leraar introduceert. Hij bekrachtigt, prijst goed gedrag, stelt duidelijke regels en grijpt in waar nodig. In de video (<https://www.youtube.com/watch?v=5Ljmr8HVw9s>) worstelt juf Jelke met het storende gedrag van Andy. Door samen te spelen zet ze Andy terug in zijn sterkte. Maar op dezelfde manier groeit ook een warme relatie met Adam. Die eerder teruggetrokken jongen merkte ze voordien minder op in de klas.'

Die relatie is belangrijk voor elk kind maar vooral voor kinderen uit kwetsbare milieus?

Huysse: 'Dat klopt. Kinderen in armoede ervaren vaak toxische stress. Ze leven in voortdurende spanning, waardoor hun ontwikkeling bedreigd wordt. Bovendien ervaren ze vaak ook hechtingsproblemen. Zo missen ze een veilige basis van waaruit ze de wereld kunnen ontdekken. Leraren spelen voor die kinderen een compenserende rol als ze aandacht hebben voor een warme, niet-conflictueuze relatie en een veilige hechting. Zo worden ze voor de kinderen een veilige haven, die ze misschien thuis niet altijd vinden.'

Wat doe je als een kind echt storend gedrag stelt?

Vancraeyveldt: 'Er zijn drie belangrijke dimensies in kwaliteitsvolle interacties met kinderen: warmte geven in alle facetten,

structuur aanbieden (klasmanagement) en uitdagingen geven. Daarin een evenwicht zoeken is de grote kunst. Soms vragen kinderen aandacht op een verkeerde manier. Het is beter hun vooral positieve aandacht te geven door bijvoorbeeld Samen-Spel met hen te organiseren. Dat kan je als leraar in je klasroutine inbouwen. Maak het duidelijk aan het kind wanneer je met hem alleen gaat spelen. Zo zorg je voor structuur en houvast. Dat zorgt ervoor dat het kind op andere momenten minder negatieve aandacht vraagt. Negeer negatief gedrag als het niet storend is. Maar blijf ook consequent: gedrag dat erover is kan en mag tot time-out leiden.'

Heeft dat ook op langere termijn effect?

Vancraeyveldt: 'Onderzoek toont aan dat een goede band met kinderen in de kleuterklas positieve effecten op het moment zelf heeft, maar ook in de verdere schoolloopbaan. Dat effect merk je onder andere in hun welbevinden. En er is effectief ook meer kans op leerwinst: bij het leren lezen, bij het werkgeheugen, de geletterdheid, de socio-emotionele ontwikkeling ... Die leerwinst is nog groter voor kinderen in moeilijke situaties.'

Is er ook winst voor de leraar?

Huyse: 'Zeker. Conflictueuze relaties met kinderen zorgen voor veel stress bij leraren. En soms ontstaat ook een negatieve spiraal: de leraar ergert zich aan het negatieve gedrag van een kind, waardoor het kind vaak nog meer negatief gedrag gaat stellen. Met Samen-Spel doorbreken we die vicieuze cirkel en geven weer aandacht aan het positieve.'

De klas georganiseerd houden en tegelijk aandacht hebben voor dat individuele kind, kan dat?

Vancraeyveldt: 'Het is voor de meeste kinderen goed dat je tijdens hun spel gaat spiegelen, gaat imiteren, dat je gevoelens gaat benoemen. Maar iets gelijkaardigs kan je ook al realiseren in kleine, vaak vergeten momentjes op school. Leraren zijn zich vaak niet bewust van de grote impact die spontane interacties kunnen hebben: een kind aanraken, een schouderklopje, glimlachen, een 'high five', 'the sharing of joy'.'

Huyse: 'Zet dus zeker ook in op die kleine haalbare dingen, de kleine momenten in de klas. Bijvoorbeeld nog voor het klassikale onthaalmoment begint, spelen de kindjes al wat in de klas. Ga erbij zitten, imiteer hun spel, geef ze een knuffel, vertel hen: 'Wat ben ik blij dat jij er vandaag bent'. Maak bewust tijd en maak er geen kunstmatig moment van. Doe het vanuit je buik en met genoeg mildheid voor jezelf: gun jezelf kleine stapjes en succesjes.'

Vancraeyveldt: 'Je hebt geen extra's of extra lesvoorbereiding nodig, want je hebt alle tools bij de hand. Wees gewoon aanwezig als ze spelen, stap in het moment met de kleuter. Denk eens na: hoe begroet je 's morgens de kinderen, hoe ben je als ze de jassen aan- en uittrekken? Wat zeg je als je de kleuter uitwuipt, als ze naar het toilet gaan, als

een kleuter nooit emoties toont? Kortom: grijp je die kans om aan een warme relatie te werken? Bekijk het als een bank: investeer zo veel mogelijk in positieve ervaringen, in positieve tijd. Dat werkt niet enkel preventief voor mogelijk storend gedrag, maar je bouwt ook een reserve op voor als het echt moeilijk loopt.'

Kwaliteitsvolle relaties tussen de kinderen zijn ook belangrijk?

Huyse: 'Dat klopt. De leraar heeft hier een heel belangrijke voorbeeldrol. De taal die jij gebruikt, de woorden die jouw relatie ondersteunen, nemen kinderen snel over naar elkaar toe. Als jij zelf positieve relaties legt, is de kans groter dat de kinderen in je klas dat ook met elkaar doen.'

Een warme, niet conflictueuze relatie opbouwen met de kinderen in je klas is cruciaal. Scan hoe jij in de klas werkt: https://cdn.klasse.be/wp/wp-content/uploads/2018/04/KenP_Zelfscan2_relaties-1.pdf

Hoe organiseer je een individueel Samen-Spel-moment?

1. Laat de kleuter het spel kiezen. Zorg ervoor dat de andere kleuters dat tijdens het keuzemoment goed gehoord hebben.
2. Ga op **een centrale plaats** in de klas zitten om samen met een kind te spelen. Zorg dat de andere kinderen je kunnen zien en horen.
3. **Doe iets visueels** (bv. Samen-Spel-hoed) waardoor de andere kinderen weten dat ze even zelfstandig aan de slag moeten en hun vraagjes zelf proberen op te lossen.
4. Laat kinderen **in groepjes** doorschuiven. Zo komt elk kind in het Samen-Spel-groepje.
5. Gebruik **een zandloper** en stel hem in op tien minuten. Als die loopt, laten de kinderen je zo veel mogelijk met rust.
6. Maak het momentje waarop je met één iemand samen speelt zichtbaar op **de daglijn**. Zo wordt dat routine zoals elke andere activiteit.
7. En laat vooral ook voelen dat de juf gestoord mag worden, dat je aandacht niet exclusief naar één kind gaat.

Maai Huyse en dr. Caroline Vancraeyveldt zijn lectoren en praktijkonderzoekers aan de lerarenopleiding van UC Leuven-Limburg. Het programma Samen-Spel werd ontwikkeld aan de KU Leuven, Onderzoeksgroep Schoolpsychologie en Ontwikkeling in Context. Meer lees je hier: <http://samen-spel.weebly.com/>

Deze tekst kwam tot stand binnen het project Kleine Kinderen Grote Kansen. Het project wil bijdragen om kinderarmoede en sociale ongelijkheid in Vlaanderen te doorbreken. Werken aan warme relaties helpt daarbij. Meer info op www.grotekansen.be. ■

Als je inzet op die warme en veilige individuele relatie, verminder je het storende gedrag van kleuters.